

Levende sten i Gribskov Kommune – samlet oversigt

Ved Jens Erik Larsen

1. Mindetavle for Geniet fra Nellerød, Jens Poul Andersen

Snedker Jens Poul Andersen (1844-1935), også kaldet Nellerødmanden var særligt kendt for sin produktion af håndlavede kameraer, fx det berømte Leica-apparat. Men han fremstillede også møbler, cykler, violiner, værktøj m.m. Geniet fra Nellerød er faktisk verdensberømt for sit håndværk. Han var født i Huseby og kom til Nellerød i 1875, hvor han året efter indrettede værksted i huset, hvor mindepladen sidder. Hans kameraer blev bl.a. brugt af hoffotograf Peter Elfelt gennem en lang årrække. Lennart Weber, har gravet dybt i historien og udgav i 2019 bogen "Geniet fra Nellerød".

2. Rytterskoletavle i Ramløse

Undervisning af børn i Danmark kom for alvor i gang i 1720'erne, hvor Frederik den IV på sin 50års fødselsdag i 1721 besluttede at oprette de såkaldte rytterskoler. Navnet relaterer sig til militærets administrative enheder. Der var 12 rytterdistrikter og hver af dem skulle have 20 skoler. På rytterskolerne blev der i 1726-27 opsat en tavle over indgangsdøren. De fleste bestod af sandsten med Frederik IV's spejlmonogram og en længere tekst på latin om, at Frederik den IV lod oprette 240 rytterskoler i 1721. Sandstenene blev produceret centralt i København. De er ofte flyttet fra de oprindelige bygninger, når disse kom i privat besiddelse, til de offentlige nye skoler. Således findes tavlen i Ramløse på skolens ældste bygning. I Vejby er den flyttet fra Gl. Skolevej til gavlen af Sankt Helene skolen, hvor man skal kigge over plankeværket for at se den, mens tavlen i Mårum sidder på gavlen af Mårum Skole, hvor der nu er børnehave.

3. Rytterskoletavle i Vejby

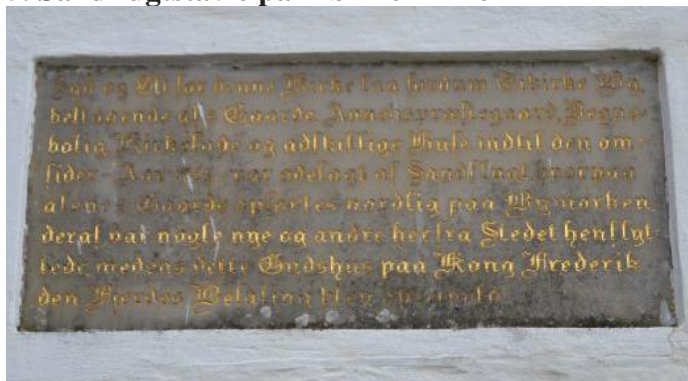
Undervisning af børn i Danmark kom for alvor i gang i 1720'erne, hvor Frederik den IV på sin 50års fødselsdag i 1721 besluttede at oprette de såkaldte rytterskoler. Navnet relaterer sig til militærets administrative enheder. Der var 12 rytterdistrikter og hver af dem skulle have 20 skoler. På rytterskolerne blev der i 1726-27 opsat en tavle over indgangsdøren. De fleste bestod af sandsten med Frederik IV's spejlmonogram og en længere tekst på latin om, at Frederik den IV lod oprette 240 rytterskoler i 1721. Sandstenene blev produceret centralt i København. De er ofte flyttet fra de oprindelige bygninger, når disse kom i privat besiddelse, til de offentlige nye skoler. Således findes tavlen i Ramløse på skolens ældste bygning. I Vejby er den flyttet fra Gl. Skolevej til gavlen af Sankt Helene skolen, hvor man skal kigge over plankeværket for at se den, mens tavlen i Mårum sidder på gavlen af Mårum Skole, hvor der nu er børnehave.

4. Rytterskoletavle i Mårum

Undervisning af børn i Danmark kom for alvor i gang i 1720'erne, hvor Frederik den IV på sin 50års fødselsdag i 1721 besluttede at oprette de såkaldte rytterskoler. Navnet relaterer sig til militærets administrative enheder. Der var 12 rytterdistrikter og hver af dem skulle have 20 skoler. På rytterskolerne blev der i 1726-27 opsat en tavle over indgangsdøren. De fleste bestod af sandsten med Frederik IV's spejlmonogram og en længere tekst på latin om, at Frederik den IV lod oprette 240 rytterskoler i 1721. Sandstenene blev produceret centralt i København. De er ofte flyttet fra de oprindelige bygninger, når disse kom i privat besiddelse, til de offentlige nye skoler. Således findes tavlen i Ramløse på skolens ældste bygning. I Vejby er den flyttet fra Gl. Skolevej til gavlen af Sankt Helene skolen, hvor man skal kigge over plankeværket for at se den, mens tavlen i Mårum sidder på gavlen af Mårum Skole, hvor der nu er børnehave.

5. Sandflugstavle på Tibirke Kirke

Sandflugten ved Tisvilde begyndte omkring 1550, og ramte et område mellem Liseleje, Arresø og Tisvilde. Landbyen Torup i Tisvilde Hegn forsvandt under 2 m sand og blev først udgravet i 1966. Tibirke Kirke blev trekvart dækket af sand, men siden befriet på kongens befaling og taget i brug igen. Mindepladen sidder over indgangsdøren til kirken.

Forstmanden Johan Ulrich Røhl blev hentet fra Tyskland i 1724. Han fik sat gærder op og gravet grøfter til at opsamle flyvesandet og holde dyr ude. Desuden iværksatte han en besåning med forskellige græsarter og træer. Trods tilbageslag undervejs lykkedes det Røhl efter 10 års arbejde at få sandflugten under kontrol. Han gjorde sig dog undervejs uvenner med alle på egnen, og de mange klager, der indløb over hans fremfærd og opførsel, medførte til sidst, at han blev sagt op og bortvist fra Tisvilde. Den 23. april 1736 erklærede kongen i en resolution, at katastrofen var standset, og der blev efterfølgende opsat en stenstøtte, Sandflugtsmonumentet, til minde herom.

6. P. C. Skovgaard mindetavle

Peter Christian Skovgaard (1817-1875) voksede op i købmandshandlen i Vejby, hvor hans forældre bosatte sig 1825. Moderen drev købmandshandel til 1854 her på Stationsvej 16. Byens skolelærer fik øje for Skovgaards talent for at tegne og sørgede for at sætte en indsamling i gang således, at den unge mand efter konfirmationen blev optaget på kunstakademiet, hvorefter han siden blev førende indenfor landskabsmaleriet.

Sammen med vennen Johan Thomas Lundbye gæstede han senere flere gange Vejby-Tisvildeområdet, og nogle af værkerne herfra hører til de markante i dansk guldalderkunst. Statens Museum for kunst havde en udstilling i 1989 med deres værker, kaldet "Sommerrejsen til Vejby".

P. C. Skovgaard blev en af datidens mest anerkendte kunstnere og var desuden tæt på den politiske og kulturelle elite i Danmark i midten af 1800-tallet.

7. Mindetavle ved gadekæret i Vejby

Gadekæret i Vejby ligger ved indkørsel i byen fra Tisvildesiden. Engang lå der et lille hus på vestsiden, mens gården Damsbo stadig er der mod øst. Gadekæret var omgivet af nogle gamle piletræer. Men nu ser det anderledes ud med springvand og bord og bænke, hvor man kan raste på sin tur. En sten med kobberplade er en pris for restaurering af gadekæret 1994.

8. Mindemuren i Helsingør

Christiern Pedersen er kendt for at være den første, der oversatte biblen fra latin til dansk (1550). Han var kannik i Lund og Paris (ca. 1505-08), men tilbragte sine sidste 10 år i Helsingør, hvor han døde 1554. Mindemuren ved gadekæret i Helsingør blev rejst godt 400 år efter hans død (1956), skænket af Ny Carlsbergfondet. Man kan læse 3 tavler på muren. Den korteste lyder: "Hans udgave af Saxo er grundlaget for vor historie. Hans oversættelse af biblen er roden til vort skriftsprog". Mindemuren er en del af det grønne område omkring gadekæret. Det er oprindeligt designet af havearkitekt C. Th. Sørensen og senere renoveret af landskabsarkitekt Jane Schul. Man kan her gå på opdagelse efter flere mindesten.

9. Wieth-Knudsen Observatoriet, Tisvilde

Observatoriet er opkaldt efter Dr. N.P. Wieth-Knudsen (1909-1993), som byggede det i 1959 og brugte det helt frem til sin død. Det blev i 1999 overdraget til Astronomisk Selskab af Wieth-Knudsens enke, fru Inger Wieth-Knudsen (1914-2004). Observatoriet ligger i udkanten af et sommerhusområde i Tisvilde – fjernt fra større byer og gadelygter.

10. Gravsten på Mårum kirkegård for Geniet fra Nellerød, Jens Poul Andersen

Snedker Jens Poul Andersen (1844-1935), også kaldet Nellerødmanden var særligt kendt for sin produktion af håndlavede kameraer, fx det berømte Leica-apparat. Men han fremstillede også møbler, cykler, violiner, værktøj m.m. Geniet fra Nellerød er faktisk verdensberømt for sit håndværk. Han var født i Huseby og kom til Nellerød i 1875, hvor han året efter indrettede værksted i huset, hvor mindepladen sidder. Hans kameraer blev bl.a. brugt af hoffotograf Peter Elfelt gennem en lang årrække. Lennart Weber, har gravet dybt i historien og udgav i 2019 bogen "Geniet fra Nellerød".

11. Obelisk på Mårum Kirkegård for "Kulfanden" alias Jens Olsen Christensen

Efter sin fars død i 1873 fortsatte Jens Olsen kulsvidningen og kørte som 13-årig - i begyndelsen sammen med farmor - ind til Kultorvet i København og solgte trækul. Det var i denne situation at han lærte at arbejde næsten døgnet rundt. Skønt han dårligt kunne skrive sit eget navn, på grund af for lemfældig skolegang, var han en fremragende forretningsmand, og allerede som værnepligtig på kastellet i København i 1883, fik han aftaler om tømmerleverancer til adskillige af hovedstadens store anlægsarbejder, Dr. Louises Bro og Toldboden og mange flere. I perioden 1886 til 1889 opførte Jens Olsen Kagerup Savværk, som blev rygraden i virksomheden og grunden til hans formue, som ved hans død kunne opgøres til over 1 million kroner. Det var nyt for alle, også skattevæsenet, som kun havde kendt Jens Olsen som en fattig mand efter hans eget udsagn, når han klagede sin nød over skatteansættelsen. Jens Olsen Christensen er en af lokalhistoriens store personligheder, som har været en initiativrig mand for egnen. Man kan læse mere herom i bogen "Kulsvierblod" af Georg Nordkild.

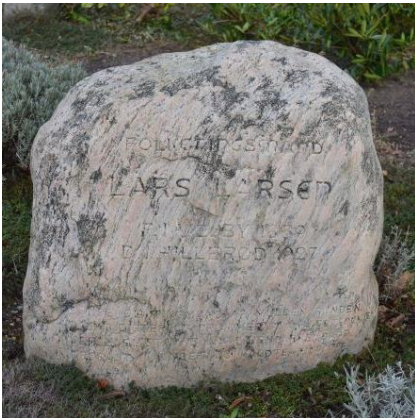
12. Den ukendte sømand på Tibirke Kirkegård

Fiskerne i Tisvildeleje fandt en død sømand i 1946 og fik ham begravet på Tibirke Kirkegård nord for tårnet. En granitsten med inskription blev rejst. Den rummer et vers af Hans Hartvig Seedorff:

”Vi drog dig ud af bølgens våde favn,
en navnløs mand, fandt her sin sidste havn,
med havets fjerne susen.

Hegnets løv vil synge salmen for din sjæl, dit støv”.

Hvem sømanden var ved man ikke, men måske gåden løses en dag.

13. Lars Larsen, Vejby Kirkegård

Folketingsmand Lars Larsen (1839-1927) blev født og voksede op i Ellemosehuset. Han var folketingsmand i flere perioder fra 1869-92, men også meget aktiv i lokale forhold, bl.a. var han medstifter af Vejby Idrætsforening i 1888. I 1874 købte han gården Saksenkold lidt syd for Vejby, men gik senere fallit med gården. Mindestenen af granit er opsat i 1890.

14. Christen Petersen, Vejby Kirkegård

En mindesten af en lidt anderledes kaliber, er gravstenen for gårdejer Christen Petersen og 2 koner, 5 børn og svigermor af Vejby. Christen Petersen (1822-80) var ejer af Gundekildegård (nu købt af jordbærproducent Rokkedyssegård). Hans første kone Petronille Hansdatter (1828-53) fødte 3 børn, men blev altså kun 25 år. Året efter hun døde, giftede Christen sig med søsteren Laurine Hansdatter (død 1873), som også boede på gården sammen med endnu en søster og moderen Margrethe Jensdatter (altså svigermoderen). Laurine fødte 5 børn.

Mange børn døde dog som små. I Vejby døde alene 13 børn i 1857 af skarlagensfeber.

Gravstenen formodes rejst af sønnen Hans Peter i 1890. (Kilde: Margit Kildevang). Indskriptionen nederst er lidt kryptisk, men skyldes muligvis en tekst som Christen har set på Samsø ved en massegrav.

VENLIGE GRAV I DIN SKYGGE BOER FRED
DINE TAVSE INDVANDRE AF SORGEN EJ VEED.

15. Gravsten for Sveistrup på Helsingør kirkegård

I Højbjerg Hegn kan man, hvis man søger lidt, finde en ”glemt” mindesten, nemlig Sveistrupstenen. Der er tale om en lille mindesten for folketingsmedlem Poul Sveistrup, som var birkedommer på Helsingør Tinghus 1906 til sin død i 1911. Sveistrup har i øvrigt en flot mindesten på Samsø. Det er svært at læse teksten på stenen i skoven, men der skulle stå: ”Til minde om Poul Sveistrup død 1911”. På kirkegården i Helsingør finder man hans gravsted nord for kirketårnet.

16. Den ukendte franske soldats grav, Gilleleje

Under 2. verdenskrig fik Fisker Evald Nielsen en soldat i trawlet ca. ud for Kullen. Soldaten var vist nok flygtet fra en fangetransport fra Norge til Tyskland. Han var temmelig opløst, men havde en lommekniv på sig, lavet af blik. Soldaten er begravet på Gillelejes nye kirkegård på Rostgårdsvej.

17. Gårdene i Tisvilde

I 1682 bestod Tisvilde af 10 gårde, 2 huse med jord og 4 huse uden jord. Det samlede dyrkede areal udgjorde 471 tønder land. Her på Tisvilde Bygade 11 lå Fogedgården fra 1700-tallet. Den nedbrændte 1958 og en ny gård blev i stedet opført på Vejbyvej 4. Mindemuren i gærdet repræsenterer forskellige gårde.

Ved siden af kildeblokken står en granitsten med indskrift for landsbyens udflytning 1787.

18. Kongens Glæde, Ramløse

Kongens Glæde er navnet på gården på Præstevej 45. Det formodes, at baggrunden er at kongen fx Fr. VII har rastet her på sin vej til Jægerspris Slot. Der er en sten ved indkørslen med navnet og en som del af brostensbelægningen på gårdspladsen med en kongekrone. Nuværende ejere har tilladt at man lister ind på gårdspladsen og ser stenen der.

19. Præsten Peter Schiwe, Græsted

Schiwestenen for enden af Schiwesvej vest for Græsted Kirke, blev rejst af præsten Peter Schiwe i 1807 i Græsted-Mårup pastorat. Baggrunden var – så vidt vides - at han var oppe og skændes med en bonde her, fordi bondens får var gået ind på præstejorden. På stenen ses øverst et par briller eller lorgnetter, som det vist hed. Det siges at han under skænderiet tabte disse og blev ekstra gal derved. Han var 3. generation af Schiwe præster, men blev suspenderet fra embedet i 3 år for genstridig opførsel og blev kaldt en "skarnspræst". Han forlod i 1817 Græsted, men efterlod dette minde om sig selv. Præstefamilien kom fra Skive, heraf navnet.

20. Lars Pedersen, Ramløse

Mindesten for Lars Pedersen 1846-1922. Han blev født på Rønnekildegård i Ramløse og voksede op her, men var bosat i Annisse det meste af sit liv. Fra at være en almindelig nordsjællandsk bonde, blev han sognerådsformand og senere folketingsmedlem. Han spillede en vigtig rolle, da Det radikale Venstre stiftedes som udbrud fra partiet venstre og da den nye grundlov i 1915 blev til. På bautastenen står hans motto: Mod vælde fra oven, for retten og loven. Mindestenen blev opsat året efter hans død i 1923 og stod oprindeligt på et større fundament på hjørnet af den gamle vej til Annisse.

21. Ejersten på Kongsgaden 28 i Søborg

Det vides ikke, hvorfor der netop ved dette hus findes en ejersten. Teksten på stenen fortæller, hvem der ejede huset, som er bygget i år 1800:

Her boede

Anders Rasmussen, 1830 - 1847

Anders Johansen, 1847 - 1870

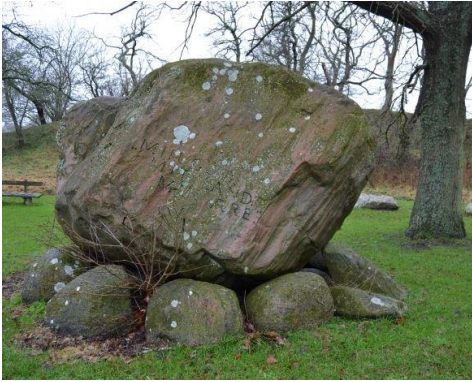
Lars Petersen, 1870 - 1879

Emil Kristensen, 1879 - 1902

Karl Kristensen, 1902 - 1916

Ludvig Nielsen, 1916 - 1935

H. P. Petersen, 1935 - 19--

22. Christian den 10. sten i Kongehaven, Søborg.

Christian den 10. sten er rejst i anledning af kongens regeringsjubilæum: CX 1912 15/5 1937 og kongens valgsprog: "Min gud, mit land, min ære" gengivet derpå. Der er tale om en vandreblok, som isen efterlod for mere end 10.000 år siden.

23. Sveistrupstenen

I Højbjerg Hegn kan man, hvis man søger lidt, finde en "glemt" mindesten, nemlig Sveistrupstenen. Der er tale om en lille mindesten for folketingsmedlem Poul Sveistrup, som var birkedommer på Helsing Tinghus 1906 til sin død i 1911. Sveistrup har i øvrigt en flot mindesten på Samsø. Det er svært at læse teksten på stenen i skoven, men der skulle stå: "Til minde om Poul Sveistrup død 1911". På kirkegården i Helsing finder man hans gravsted nord for kirketårnet.

24. August Mentz, Gilleleje

August Mentz 1867-1944 var professor i botanik på Københavns Universitet og meget interesseret i naturbevarelse og særligt i befolkningens adgang til naturen. Derfor er mindestenens placering for enden af Strandbakkerne naturlig. Naturområdet øst for Gilleleje blev købt fri af Bakkelselskabet, så alle har fået adgang til det smukke område ved havet.

25. Feilbergstenen ved Søborg

Inskriptionen på denne mindesten for afvandingen af Søborg Sø er tilegnet Peter Berend Feilberg (1835-1925). Teksten lyder: ”I fredens dage en foregangsmand med fromhed, flid og forstand af Søborg Sø med det blanke vand skabte han muld og agerland, sit fædreland gjorde han megen gavn. Løjtnant Feilberg er mandens navn. Inspektør for Søborg Sø 1872-1896”. Stenen står ved Nordvang i vejkrydset ud mod Søborg Slotsruin. På bagsiden står, at stenen er rejst i 1926. Det var et enestående tørlægningsprojekt, der blev etableret med gravning af grøfter for at skaffe landbrugsjord. Nu er det andre tider og et projekt er i gang med at genetablere søen for at prioritere naturen.

26. Kierkegaardstenen ved Gilleleje

Nær det højeste punkt på Gilbjergghoved, hvor de 2 have Kattegat og Øresund mødes, er rejst denne mindesten for Søren Kierkegaard 1813-1855. Teksten man kan læse derpå er ”Hvad er sandhed andet end en leven for en idee? Gilleleje 1. august 1835”. Stenen blev afsløret 5. juli 1935. Der er nu en vandrerrute på Gilbjergstien fra Gilleleje Havn – se infotavle ved stejlepladsen – hvor man undervejs på sin mobiltelefon kan lytte til information.

27. Frederiks den 4. stenen, Esrum

Frederik den 4.´s mindesten står flot bevaret i stengærdet ind mod Krogdals Vang ved cykelstien langs Tingbakken i Esrum. Stenen er tavs bortset fra årstallet og navnet. Bag gærdet græssede dengang kongens heste. I Krogdals Vang var det vist nok de sorte spanske heste. Stenen kan være en markering af hesteavlens her. Men i lokalarkivets liste over mindesten står den også omtalt som ”Frederiks den 4.´s Tissesten”, fordi lokale har fortalt eller digtet, at kongens engang under en klapjagt tisede netop her. I bogen Kulsvierblod nævnes stenen i forbindelse med et nærliggende tingsted.

28. Frederik den 7. sten, Asserbo

Stedet oprettedes formentlig som kloster for karteusermunke. I 1161 smed Absalon bispen Eskil ud af landet og overtog gården. Det er nok forkert at kalde det et slot, da konger så vidt vides ikke har boet her. I 1700-tallet sandede borgen og landsbyen Torup til. Frederik den VII tog i 1849 12 mand med hertil for at grave ruinen ud.

Mindestenen skulle være rejst der, hvor kongen havde sit telt stående da ruinen blev udgravet.

Stenen var en tidligere dæksten over et sløjfet langdyssekammer ved Unnerup. Teksten på den 2,4 m høje sten: TIL MINDE om KONG FREDERIK den VII FÆDRELANDETS VÆRGE FRIHEDS VOLLER FOLKETS VEN REJSTE EGNENS MÆND og QVINDER denne STEN 1874.

29. Lord Nelsons Eg

Lord Nelsons Eg nær Krogdalshus er en meget flot flåde-eg, som der skal mindst 5 personer til at nå rundt om. Da den danske flåde i 1807 blev slået af englænderne, mistede Danmark næsten hele flåden, fordi Lord Nelson satte kikkerten for det blinde øje, da danskerne ville overgive sig!

Skovstyrelsen plantede derfor ege nogle steder i Gribskov for at få materiale til at bygge nye skibe. Da egene var 200 år gamle ringede Skov- og Naturstyrelsen til Forsvarsministeriet for at fortælle, at træerne var klar til anvendelse til flåden!

30. Bangstenen, Tisvilde Hegn

Fra 1876 til 1900 var Bang skovrider for Tisvilde-Frederiksværk skovdistrikt. Stenen blev rejst på 100 årsdagen for hans fødsel 28. juli 1921 på Bangshøj oven for Enebærdalen i Tisvilde Hegn. Andreas Frederik Christian Bang ledede bl.a. tilplantning af Asserbo Overdrev. På stenen står der ”Forstraad Fr. C. A. Bang Skovrider for Tisvilde-Frederiksværk skovdistrikt 1876-1900”.

31. Saxildstenen, Hotelbakken Tisvildeleje

For enden af Hotelbakken, også kaldet Hyrdebakken er rejst en mindesten for Gudrund Saxild. Baggrunden er at ingeniør Jørgen Saxild skænkede grunden, hvor badehotellet lå indtil 1953 til kommunen, så alle kunne nyde udsigten herfra til Hesselø og Kullen. Samtidig kunne han sætte stenen til minde om sin hustru – og sig selv.

32. Henry's Plads, Haragergaard, Helsingør

Henry var aktiv som skovfoged og med til at byudvikle Helsingør. Han har derfor fået en lille mindesten i bebyggelsen, der er udstykket fra Haragergaard.

33. Flaske Finns Bænk

En af de nyeste mindesten i Helsingør, er mindet om Finn Eigaard, som var kendt i bybilledet for at gå og rydde op og bl.a. samle flasker, særligt omkring stationsområdet. Efter hans død i oktober 2017 samledes penge ind til denne bænk. Alle kan nu få glæde af bænken, som står for enden af gågaden i et lille grønt område med udsigt til stationsområdet.

34. Kagstenen i Søborg

Kagstenen stod oprindeligt i det første vejkryds i byen. Den blev brugt til at binde forbrydere til, hvorefter disse blev udsat for offentlig piskning på den blottede ryg, også kaldet kagstrygning, som bestod af 27 slag af 9 ris, 3 slag med hvert. Dette fandtes i straffeloven indtil 1866. På fundamentet står: ”Her strøg man fordum skjælm til kag, thii hjerterne var haarde, nu stenen staar nær præstegaard, hvor moder jord, har drukket angerstaare”.

35. Kagstenen i Esrum

Stenen står foran Esrum Kloster nær urtehaven, men kan være flyttet hertil. Den blev brugt til at binde forbrydere til, hvorefter disse blev udsat for offentlig piskning på den blottede ryg, også

kaldet kagstrygning, som bestod af 27 slag af 9 ris, 3 slag med hvert. Dette fandtes i straffeloven indtil 1866.

Der har tidligere været en lille forklaring ved foden med følgende tekst: ”Søjleskafte fra klostertiden. Da Esrum kloster i 1700-tallet var tingsted blev søjlen brugt ved rettergang. Forbrydere der var dømt til kagstrygning, blev bundet til søjlen og pisket.”

36. 5. maj stenen i Søborg

5. maj stenen i Kongehaven i Søborg er rejst til minde om Danmarks befrielse. Stenens indskrift er: ”Fred og frihed blev os givet, tak for lyset, tak for livet. 5. maj 1945-1955. S”. Skrevet af provst Emil Steenvinkel, Søborg.

37. 4. maj eg og sten i Græsted

På torvet i Græsted er der plantet et egetræ og placeret en sten med teksten ”Minde-Egen” . Det skete på 10 årsdagen for Danmarks befrielse, dvs. 4. maj 1955.

38. 5. maj sten i Gilleleje

Stenen rejst nær havnen i Gilleleje i taknemmelighed over Danmarks befrielse 5. maj 1945.

39. Genforeningssten i Helsinge

På foranledning af dyrlæge J. Gram rejstes stenen efter Sønderjyllands genforening i 1920 og den bærer de berømte ord som Hans Krüger udtalte i den tyske rigsdag: ”Vi er danske og vi vil vedblive at være danske”.

40. Tirs Kilde

Ved Tibirke Bakkers fod neden for Tibirke Kirke findes denne kilde, opkaldt efter guden tyr og det menes at Tisvilde og Tibirke har fået navn herefter. Måske har folk valfartet til denne kilde på den gamle oldtidsvej, som er fundet i Ellemosen tæt på kilden.

41 Helenekilde

Historien bag Helenekilde, er at en svensk kvinde var skyllet i land her, hvorved kilden opstod. Nogle fiskere ville bære hende til Tibirke Kirke, men da en af dem kom med en ed om hvor tung hun var, sank hun i jorden et lille stykke derfra, nu kaldet Sankt Helenes Grav. Kilden har været brugt af syge og pilgrimme, som især Sankt Hans aften tog hertil og overnattede. Det forlyder også at Chr. IV fik hentet vand fra kilden. Besøgende til kilden lagde penge i kildeblokken, måske efter de var blevet helbredt af kildens vand. Pengene gik til lokale fattigfolk og til udbygning af Tibirke og Vejby kirker.

42. Daniels Kilde

Kilden er opkaldt efter en munk på Esrum Kloster. Munken blev engang meget syg, og i sin nød sendte han bud efter abbed Vilhelm på Æbelholt Kloster. Vilhelm helbredte ham ved håndspålæggelse og bød ham drikke af kildens vand, der efter den tid fik lægende kraft. Folk fra Esrum og omegn har hentet vand i Daniels kilde mod forskellige sygdomme. Det var særlig mod hovedværk, udslæt og gigt, at vandet var godt. (Arnold Olsen, Nordsjællandske Helligkilder 1929).

43. Grønnekilde

Kildevandet løber ud gennem et vandrør, placeret omtrent midt i en 2 m bred og 1,2 m høj stensætning, opbygget af 10 skifter, overvejende flade sten. Vandet falder ned i en halvcirkelformet, stensat "brønd", hvorfra det i rør under den foranliggende sti, fortsætter sin vej mod havet. På en sten, der er 85 x 14 cm stor øverst i stensætningen, er indhugget "Grønnekilde". Stenen blev anbragt, da skovvæsnet i 1912 istandsatte kilden. Sigfred Svanes bog om Danske Helligkilder oplyser: Efter traditionen har munkene ved Esrum Kloster døbt folk ved denne kilde. Kilden var velsignet af abbed Vilhelm, som levede 1127-1202 og havde derved fået lægedomskraft. Det fortælles, at kilden i mange år havde udløb gennem et bøsseløb tilhørende en af Grib Skovs krybskytter, Jens Omgang, et navn han havde fået, fordi han som fattigbarn på omgang måtte forsørges af forskellige familier. Han førte senere en næsten fredløs tilværelse og ernærede sig blandt andet ved krybskytteri. Engang han næsten blev grebet med bøssen af skovfogeden, anbragte han den i kilden, så kilden fik udløb gennem bøssepipen eller også fandt skovfolk en af de bøsser, han havde skjult i skoven og brugte geværløbet her. Der er mange sjove beretninger om Jens Omgang (1810-69).

44. Hvidekilde

Hvidekilde er nævnt tilbage i 1600-tallet og omtalt som hvidekilde, fordi munkene fra Esrum i påsken (den hvide uge) vaskede hedninger her. Det siges endvidere, at der vil være fred i landet så længe vandet løber fra kilden, hvorfor skovvæsenet holder øje med det. Lokalbefolkningen har tidligere holdt Sankt Hansfester ved kilden. Der blev i 1983 anlagt grillplads op opsat borde og senere suppleret med et bålhus. Følg træbroen fra kilden dertil. På stenen står der blot ”Hvidekilde”.

45. Flyverstenen nær Gribskovlejren

Flyverstenen lidt sydøst for Gribskovlejren markerer stedet hvor et canadisk Mosquito fly med 2 unge engelske piloter fald ned den 30. september 1944. Robin Hugh Thomas og Gilbert John Allin havde tidligere på dagen været i kamp med tyske fly sammen med et andet engelsk fly, men ramte tilsyneladende toppen af et par høje grantræer, hvorved et haleror faldt af og fik flyet til at foretage en mavelanding, hvorunder de to døde. Tyskerne kom og fjernede ligene, og man ved derfor ikke, hvad der videre skete med dem. Mindestenen blev rejst umiddelbart efter befrielsen og indviet 22. juli 1945. Læs mere i bogen ”Gennem kampe til stjernerne. Et flystyrt i Gribskov 1944” af Michael H. Ahlström.

46. Pengestenen i Munkevangel

Pengestenen i Munkevangel sydvest for Esum er en vandreblok og har været omtalt som stedet, hvor skovens folk fik udbetalt løn, eller hvor en skovarbejder tog løn med hen til stenen for andre arbejdere. Det ser faktisk ud som om der kommer penge ud af rillerne i stenen.

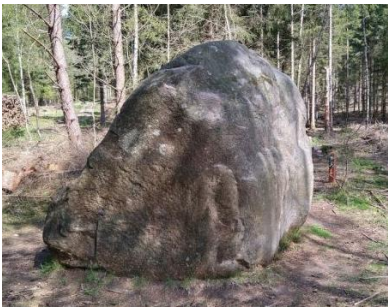
47. Soldaterstenen

Soldaterstenen findes ved Hvideportvej/Midterlinien nord for Nødebo. Den er opsat af den danske hærs 8. bataljons 4. kompagni på stedet, hvor de i 1943 lykkedes at undslippe tyskerne ved at grave våbnene ned i skoven og skifte til civilt tøj lånt af lokale beboere. Baggrunden var, at den danske regering var trådt tilbage 28. aug. 1943, og tyskerne derefter internerede dansk politi og militær. Stenen blev opsat efter krigen og blev opmalet, da kompagnimedlemmerne mødtes på stedet igen 40 år senere.

48. Kulsvierstenen

Kulsvierstenen lidt nord for Søndre Skovportevej markerer stedet, hvor modstandsgruppen Kulsviergruppen under 2. Verdenskrig modtog våben og ammunition fra engelske fly. Den 21. april 1945 gik det dog galt, idet tyskerne opdagede modtagelsen. Der opstod en kort ildkamp, hvor nogle nåede at flygte. Fire modstandsfolk blev taget til fange, men ingen blev dræbt.

49. Smørstenen

Smørstenen er den største af skovens vandreblokke, som isen har bragt hertil. Den måler 3,3 x 2,5 m. Den blev gravet fri i 1983 fordi en skovfoged var nysgerrig efter at vide, hvor stor den egentlig var. Stenen har været kendt i mere end 300 år, og der er forskellige teorier omkring dens navn og herkomst. Dens kantede form ligner ”smørsten”, som man brugte i smørkerner i 1700-tallet, men der er også historier om at lægge smør på toppen af den, og når det smelter ved man at det er forår. Andre historier er, at stenen vender sig, når den lugter nykærnet smør, samt at Kullemanden har kastet den efter Nødebo Kirke.

50. Skallerødstenen

Skallerød Smørsten ved Skelvej/Eliasvej syd for Lille Gribsø, er en vandreblok fra istiden, der har form som en lænestol. Heri kan du ligge og nyde skovens stilhed. Stenen har flere fordybninger, der egner sig til at ofre i, og det er nærliggende, at navnet derfor kommer af smørøfre. Men det er nok mere sandsynligt, at navnet skyldes forveksling med en anden af Gribskøvs store sten, der slet og ret kaldes 'Smørstenen'. Skallerød Smørsten består af rød granit med hvide kvartsårer i. Stenen måler 4 x 2,5 m.

51. Mor Gribs Hule ved Enghavehus

Mor Gribs Hule er Gribskøvs bedst bevarede jættestue og vigtigste oldtidsminde (Kilde: Flemming Rune). Der er tale om en gravplads fra Bondestenalderen (ca. 3000 f. Kr.) bestående af et kammer

på 5 x 2,7 m med en indgang på 4,5 x 0,5 m. Dækstenene er desværre fjernet. Mor Grib levede i skoven med sine 6 sønner i begyndelsen af 1800-tallet ifølge folkesagnet. Flere forfattere har skrevet herom.

52. Skovarbejderskolestenen, Kagerup

Skovarbejderskolen blev opført i 1948, men brændte 5 år efter. Skolen i Kagerup blev oprettet efter et initiativ af statsskovvæsenets rationaliseringsudvalg. Formålet med skolen var at tilbyde skovarbejdere et fire ugers kursus, hvor de kunne lære at øge deres arbejdspræstation og benytte de bedste arbejdsteknikker. I en avisomtale af den nye skole i 1948 blev det nævnt, at der var 7000 faste skovarbejdere i de danske skove og ca. 300 løsarbejdere i huggetiden.

Ved branden i februar 1953 reddede 23 mand sig ud af en af de to brændende træbarakker. Brandsprøjten ankom fra Zonen i Helsingør, men i det glatte føre kurede sprøjten gennem væggen i ventesalen i stationen, hvor sprøjten blev knust. De 23 mand blev indkvarteret på CF-kasernen i Hillerød. Undervisningen fortsatte dog på stedet, da et af værkstederne overlevede branden. I 1963 flyttede undervisningen til nuværende skovskole i Nødebo. Mindestenen for skovarbejderskolen blev rejst den 8. oktober 1998. Teksten er: ”På dette sted startede uddannelsen af skovarbejdere i året 1948 til gavn for helbred, indtjening, selvværd og faglig stolthed. Skovarbejderskolen nedbrændte en frostklar vinternat i februar 1953”.

53. Niels Jensens sten landsbyen Trustrup

En række landsbyer blev nedlagt i de nordsjællandske skove på kongens befaling. Der skulle bruges plads til hesteavl, parforcejagt, træproduktion mm. Et eksempel er landsbyen Trustrup i den nordvestlige del af Gribskov. Her var der 4 gårde, som rådede over 57 tønder land, hvor Niels Jensen var sidste beboer, der måtte flytte. En mindesten er rejst af familien i 1912 nær huset, hvor han boede 1762-90. Ejerne blev tildelt et vist antal egestammer til brug for opførelse af nye gårde i landsbyen Ejlstrup lige uden for skoven. Niels Jensen forlangte 150 rigsdaler i erstatning af Rentekammeret i 1785. Der blev plantet ege på området efter rydningen. På stenen står der ”Mindsten over landsbyen Trustrup. Dens sidste bebor var Niels Jensen. BD. HR. Fra 1762 TEL 1790.”

54. Landsbyen Torup i Tisvilde Hegn

Sammen med landsbyerne Tisvilde og Saltboe i Tisvildeleje hørte Torup under hovedgården Asserbo, hvis ruiner ligger ca. 2 kilometer mod syd. Da sandflugten ramte Torup, bestod landsbyen af tolv gårde og fire husmandssteder med omkring 100 mennesker.

55. Kierkegaardstenen ved Rødepælstjernen

Stenen som er en lille stendysse blev placeret her for at mindes Søren Kierkegaards besøg i Gribskov. Det var dog ikke her, men ved Ottevejskrogen han faktisk sad. Han omtaler stedet i ”Stadier på livets vej”. Nu er der mere ro her ved Rødepæl-stjernen, hvorfra der også udgår 8 veje, som en del af parforcejagtlandskabet.

56. Stenen på Fruebjerg

Fruebjerg er med sine godt 65 meter Gribskavs stejleste bakke. Fra toppen af den er der i godt vejr udsigt til Danmarks største sø, Arresø. Kong Frederik 2.'s Kanal, der blev anlagt sidst i 1500-tallet for at lede vand i Frederiksborg Slotssø, snitter Fruebjergs vestlige fod, og neden for den ligger Fruebjerg Sø, der næsten er vokset til nu. Fruebjerg blev brugt til grundlovmøder i en årrække fra 1896 til 1939 som et samlingspunkt for såkaldte ”Fruebjergmøder”. Der har også senere været afholdt enkelte grundlovmøder her.

57. Aakjærstenen, Helsingø

I det smukke gadekørsanlæg i Helsingø, der oprindeligt er skabt af arkitekt C. Th. Sørensen er denne sten et smukt indslag, da den bærer et meget smukt digt af Jeppe Aakjær, kaldet Høst. Som hjælp til at læse dette, kommer teksten her:

Og aldrig stemmes en Sjæl saa glad,
det være sig Mands eller Kvindes,
og naar det dufter af Myntens Blad,
og negene samles og bindes.

Og aldrig puster en Vind saa blødt,
som naar det lyner i Østen;
og aldrig kysser en Mund saa sødt,
som naar det dugger om Høsten.

Og aldrig jeg mindes en Mark saa grøn
som den om mit Hjemlands Haver;
og ingen Sol har jeg set saa skjøn
som den, der gik ned mellem Traver.

58. Sognestenen i Helsingø

Ved kommunalreformen i 1970 opstod Helsingø Kommune som en sammenlægning af 7 sogne, der hver er repræsenteret af en sten med navn på. Samlingen stod oprindeligt på gågaden i Helsingø, men er senere flyttet til anlægget foran Helsingø Hallerne.

59. Fiskerihavnens mindesmærke i Gilleleje

Stenen er rejst i 1927 på den gamle strandlinje for at mindes fiskernes landingsplads indtil år 1872 og for at fejre den nye havn. Teksten siger: ”Med slid og savn, opbygges havn, med tak skal mindes, fædres gavn”.

60. Krigsmindesten 1848-64, Græsted

Stenen er et mindesmærke over Græsted Sogns faldne i de slesvigske krige. Mindesmærket er omkranset af otte mindre sten, der er forbundet med en jernkæde. I midten står mindestenen. Mindesten med sokkel er ca. 280 cm høj. På hver af hjørnesteenene er påsat en metalkugle. På nordsiden af mindestenen er inskriptionen: "Minde over Mænd fra Græsted Sogn faldne i Krigen 1848-49-50, 1864". Under dette er påsat et kobberrelief med krydsede våben. På sydsiden er inskriptionen: "Rejst af Borgere i Græsted Sogn". På hver af de fire hjørnesteen er indgraveret navnene på de faldne. Sydøstlige sten: N. Andersen – Donnevælde. Sydvestlige sten: K. Hansen – Paarup. Nordøstlige sten: Teksten er forvitret. Nordvestlige sten: N. Sørensen – Græsted.

61. Sandflugtsmonumentet, Tisvilde

Sandflugten ved Tisvilde begyndte omkring 1550, og ramte et område mellem Liseleje, Arresø og Tisvilde. Landbyen Torup i Tisvilde Hegn forsvandt under 2 m sand og blev først udgravet i 1966. Tibirke Kirke blev trekvart dækket af sand, men siden befriet på kongens befaling og taget i brug igen. Mindepladen sidder over indgangsdøren til kirken.

Forstmanden Johan Ulrich Røhl blev hentet fra Tyskland i 1724. Han fik sat gærder op og gravet grøfter til at opsamle flyvesandet og holde dyr ude. Desuden iværksatte han en besåning med forskellige græsarter og træer. Trods tilbageslag undervejs lykkedes det Røhl efter 10 års arbejde at få sandflugten under kontrol. Han gjorde sig dog undervejs uvenner med alle på egnen, og de mange klager, der indløb over hans fremfærd og opførsel, medførte til sidst, at han blev sagt op og bortvist fra Tisvilde. Den 23. april 1736 erklærede kongen i en resolution, at katastrofen var standset, og der blev efterfølgende opsat en stenstøtte, Sandflugtsmonumentet, til minde herom.

62. Kildeblokken i Tisvilde

Kildeblokken er en godt sikret pengekasse under en pavillon, som var det sted, hvor pilgrimme til Helenekilde lagde penge, hvilket formentlig bl.a. betød, at Tibirke og Vejby kirker kunne udbygges.

På overbygning står der følgende besked til yderne:

"Dit hjerte glemmer ej at give Herren ære.

Og hvad din hånd formår til dette sted at bære,

Af hvad værdi det er, i guld i sølv i penge

Deraf får Kirken sit, og resten de som trænge."

63. Anders Niensens stenen

For enden af Anders Niensensvej står en mindesten, som blev rejst i 1921 af landliggerne fra København. Anders Nielsen, som var storbonde på den tid, udstykkede alle sine jorder, og i taknemmelighed rejste landliggerne stenen. Anders Niensens søn, Niels Nielsen, fandt så på at servicere beboerne og startede en vognmands-forretning, hvor han hentede folkene i Helsingør. Senere byggede han Købmandsgården, som i dag er Spar Supermarked. Man kan se Anders Niensens gamle gård, Damgården, hvor vejen drejer mod Unnerup.